

İNSAN EKOLOJİSİ

Dr. Bema ALPAGUT

Ankara Ün. Dil ve Tarih-Coğ. Fak.

Paleontoloji Bilim Dalı

Uluslararası İnsan Ekolojisi Örgütü Üyesi

Ekoloji (çevrebilim) 1866 yılında Haeckel tarafından "zoolojik türler ile onları çevreleyen dünya arasındaki ilişkilerin bilimi" olarak tanımlanmış. Uexküll ise (1909) bu kavramın insan türü için önemini belirtmiştir.

İnsan türünün ekolojisi açısından iki sistem vardır: İnsan (birey, grup, toplum); ve çevresi (doğal ve yapay çevre). Bu iki sistem arasında bir üçüncü sistem daha vardır ki, o da insanla çevresi arasındaki ilişkilerden oluşur. Ekolog (çevre bilimci) işte bu ilişkilerin düzenini gözleyen, inceleyen kişidir.

İnsan ekolojisinin, insan ve çevresi ile ilgili tüm bilimlerin verilerine ihtiyacı vardır. Öyleyse bu alanda yapılacak araştırmalar öteki bilim alanlarında yapılanlara benzeyecektir. Ancak bu alan onlarla özdeş değildir, çünkü ekoloji alanındaki çabaların temel amacı, insanın çevresiyle olan ilişkilerine bütüncü bir yaklaşımla bakılmasını sağlamaktır.

İnsan (Homo Sapiens) varlığının ve etkinliklerinin bilincindedir. Bu özellik başka hiçbir zoolojik türde bulunmaz. Bu nedenle insanın çevresi ile olan ilişkileri, bir başka canlı türünün çevresi ile olan ilişkilerinden farklıdır. Dolayısıyla insan ekolojisi öteki canlı türlerin ekolojisinden farklı olarak yalnızca doğa bilimlerinden (jeoloji, zooloji, botanik, mineroloji, klimatoloji, fizik, kimya v.b.) değil aynı zamanda toplum bilimlerinin ve ilgili alanların (sosyoloji, psikoloji, linguistik, hukuk v.b.) yöntemlerinden ve verilerinden yararlanmak durumundadır. Buna göre, insan ekolojisi alanında yapılan çalışmalar "disiplinlerarası" araştırmalar biçiminde olacaktır.

İnsan ekolojisinin ilgilendiği bu alanların başında kuşkusuz insanın evrimini inceleyen Paleontoloji (eski insanbilim) ve yaşayan insan toplumlarının antropolojik özelliklerini inceleyen Fizik Antropoloji bilim dalları gelmektedir. İnsan ekolojisinin topluca Antropoloji (insanbilim) bilim dallarının verilerinden nasıl yararlandığını anlamak için yakından bir göz

atmamız gerekir.

Paleontoloji, primat takımının zekâca en üstün üyesi olan insanın kökenini, farklılaşma sorunlarını, yani insan evrimini, yer ve zaman içinde doğa ile ilişkileri açısından araştırmaktadır. İnsanın evrim çizgisinin Senozoik (üçüncü) dönemde öteki primatların evrim çizgisinden belli bir noktada neden ayrıldığı, bulunan eski insan fosillerinin sınıflandırılmasıyla insan evriminde ortaya çıkan morfolojik değişimlerin üzerindeki eskizaman çevre etkilerinin araştırılması konularını da İnsan Paleoeolojisi bilim dalı incelemektedir.

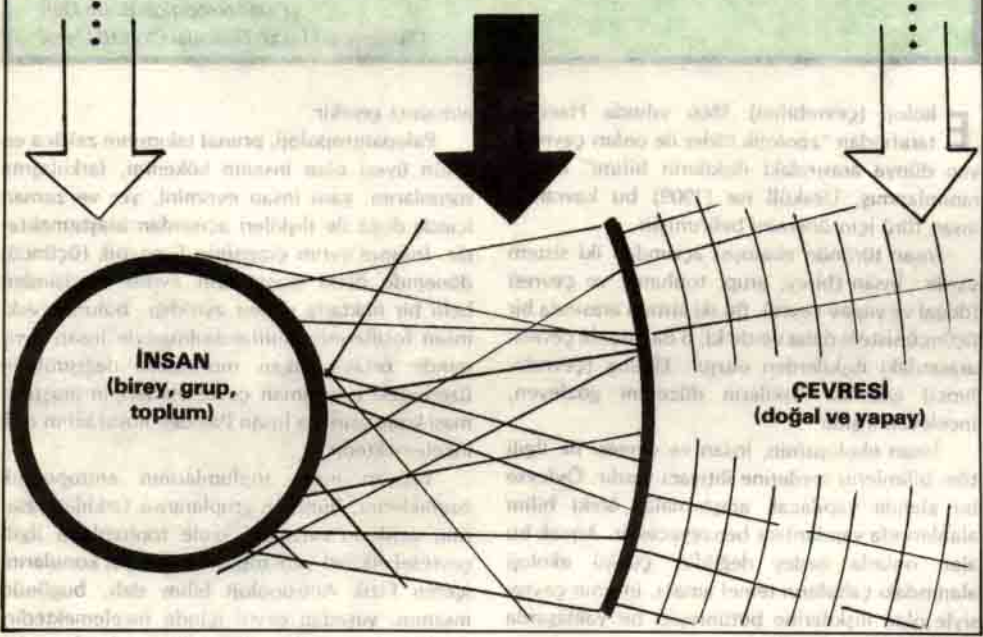
Yaşayan insan toplumlarının antropolojik özelliklerini, bunların gruplararası farklılaşmalarını, genlerin evrimini, izole toplumlarla ilgili çevresel etkileri yani toplum biyolojisi konularını içeren Fizik Antropoloji bilim dalı, bugünün insanını, yaşadığı çevre içinde incelemektedir. Topluca Antropoloji, biyolojik gözlemlere dayanarak insan türünün evrimi ile ilgili açıklamaları ortaya koymaktadır.

İnsan varolduğundan beri doğaya egemen olmaya çalışmıştır. İlkel bir teknoloji ile alet yaparak bunu yırtıcı hayvanlardan korumak, besin sağlamak, kısaca yaşamını sürdürmek için doğaya karşı kullanmıştır. İnsanın yaşam savaşında yarattığı herşey onun kültürüdür. Quaterner (dördüncü) dönemde iklim ve çevre değişikliklerinin insan kültürlerine etkisi, teknolojik gelişim dereceleri, insanoglunun bu çevresel etkilere tepkisi gibi, tarihcen ve tarihsel çağların kültür-doğal ve yapay çevre ilişkilerini yine İnsan Paleoeolojisi bilim dalı incelemektedir. İnsanın bu biyo-kültürel evrimi sırasında üzerinde yaşanılan doğanın toprak, bitki örtüsü, hayvan topluluğu, iklim v.b. özellikleri, evrimi biçimlendirmede etmen olmuşlardır. Yani genler, içinde bulunulan çevre faktörleriyle birlikte insanın bugünkü evriminin yönünü saptamıştır. Doğal çevre koşullarının buzul dönemlerinde değişmesi yani buzulların ilerleyip gerilemesi, bir yandan iklimi öte yandan iklime uygun bitki ve

Antropoloji
Tıp
Sosyoloji
Psikoloji
Hukuk

Jeoloji
Coğrafya
Mineroloji
Botanik
Zoooloji
Mimarlık

İNSAN EKOLOJİSİ

İNSAN EKOLOJİSİ VE İLGİLİ ALANLAR Birinci Uluslararası İnsan Ekolojisi Kongresi 1978)

hayvan topluluklarının azalmasına veya bazılarının tümüyle ortadan kalkmasına neden olmuştur. Doğaya karşı yaşam savaşı veren insan ise, kendini kültürüyle savunarak türünü bugüne dek sürdürebilmiştir. Bugünün insanının, yaşadığı doğanın kendisi için ne anlama geldiğini içiçe kavraması gerekir.

İnsan ve doğal çevre arasındaki enerji ve madde alışverişi, canlılığını sürdürebilmesi açısından çok önemlidir. Bu enerji üretiminin miktarı; teknoloji, doğal çevre, nüfus artış hızı tarafından etkilenmektedir. Bu enerjinin çağımızda çok miktarda üretimi ve dağıtım sırasında toprak, su, hava gibi doğal çevreyi hızla kirletene sanayi artıkları, canlıların biyolojik yaşamına elverişli koşulları ortadan kaldırmaktadır.

İnsan türünün geleceğini tehlikeye düşürecek zararlı mütasyonlara yol açacak olan bu kötü birikimler, yok olan diğer türler gibi insan türünün

de tükenmesine neden olabilir. Darwin'in evrim kuramına göre, ekolojik koşullara uygunluk ve doğal ayıklanma biyolojik evrimin yönünü saptamaktadır. Bilinçsizce ekolojik koşulların değişmesine, çevre faktörlerinin canlılar üzerinde olumsuz etkilerine izin verilirse, evrim kuramına göre tüm canlı türlerin gelecekte yok olması olasıdır. Bu nedenle çevre-İnsan ilişkilerinde üretilen enerjinin plânlı bir şekilde üretimi ve dağıtımı zorunludur.

Sonuç olarak, insanın bugünkü biyo-kültürel evrimine ulaşmasında, eski doğal çevrenin önemli bir payı olduğuna göre, bu alanda yapılacak araştırmalarda tüm eski çevreyi incelemeye yönelmek gerekmektedir. Bugün yaşayan insan topluluklarının çevreleriyle olan düzenli ilişkileri, genlerinin evrimini de olumlu yönde etkileyecektir.